

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

- N. IORGA. — Despre vechea literatură românească.
P. CERNA. — Din depărtare (poezie).
M. SADOVEANU. — Panciuc (schiță).
I. BORCEA. — Imn.
T. CERCEL. — La coasă (schiță).
N. I. și Sc. — Cronică.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA“

AU APARUT :

DRUM ȘI POPAS

Note de drum. — Schițe

DE

C. SANDU

A apărut :

ISTORIA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITA POPORULUI ROMÂNESC

DE

N. IORGA

ȘI

tipărită pe cheltuiala Ministerului de Instrucție Publică.

SUMARUL :

CARTEA I. — Țara Moldovei până la Ștefan-cel-Mare.

- » II. — Tatăl lui Ștefan-Vodă. Tinereța lui Ștefan.
- » III. — Domnia lui Ștefan-cel-Mare până la luptele cu Turcii (1457—75).
- » IV. — Luptele cu Turcii.
- » V. — Cei din urmă ani din viața lui Ștefan-cel-Mare.
- » VI. — Moștenirea lui Ștefan-cel-Mare.
- » VII. — Amintirea lui Ștefan-cel-Mare.

De vânzare la toate librăriile din țară.

Prețul : | Ediția populară 75 de bani
 | de lux lei 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

Despre vechea literatură românească ¹

Acum patru ani tipăream, cu cheltuiala d-lui Al. Callimachi, o *Istorie a literaturii române în secolul al XVIII-lea*, sau mai bine de la 1688 pînă la 1821².

Ea cerceta produse literare alcătuite într'o limbă, despre a cărei formație și dezvoltare n'aveam să mă ocup și se opria în momentul cînd se ivește literatura de imaginație și poesia.

M'am crezut dator să urmez cercetările mele și înaintea de 1688 și după 1821, pentru ca astfel întreaga noastră literatură să se înfățișeze în lucrări întipărite de aceleași idei stăpînitoare și țesute după același sistem. Mi-am propus ast-fel să dau mai întîiu *Istoria literară a veacurilor de la început, în care s'a înjghebat, prin muncitori din toate Ținuturile Romînimii, o limbă înțeleasă în toate și de care, aproape două veacuri, pînă la rătăcirile de acum cincizeci de ani, nimeni n'a cutezat să se depărteze; să arăt formele, tot mai desăvirșite, în care s'a strămutat pentru toată lumea acea literatură religioasă, cu care încep toate popoarele creștine*. Apoi era să duc înainte firul, innodat, dar nu rupt, de mine la data de oprire 1821, pentru ca să însemn cu toată nepărtenirea și în deplina cunoștință a motivelor, împrejurărilor contemporane și urmărilor, mersul, lupta între sine, biruința viitoare și încetarea curentelor în veacul al XIX-lea întreg.

Astăzi pot da cetitorilor, acelor cetitori cari au primit cu bucurie, ca un lucru folositor, sau une ori și cu iubire, ca un lucru frumos, *Istoria literaturii în veacul al XVIII-lea*, un volum de proporții mult mai restrînse — după cum e, de alminteri, și subiectul, — în care se înfățișează începuturile literaturii românești și cărțile bisericești contemporane cu cronicile cele d'întăiu, de care cronică am vorbit în *Excursurile la publicația mea menționată*.

¹ Prefață la «*Istoria literaturii religioase a Romînilor pînă la 1688* de N. IORGA». București, 1904; pp. 242 în 8° mare; apărută acum.

² București. Minerva, 1901, 2 vol. și o broșură de tablă.

S'ar părea că aceste scrieri, păstrate astăzi în manuscrise de multe ori neîntregi și stricate, în tipărituri sfâșiate de vremi grele și de vremi nepioase, n'ar avea interes decît pentru teologul care ar voi să-și dea seamă de calitatea cărților sfinte ce se întrebuntau la noi în deosebitele timpuri, pentru filolog, care urmărește în ele forme de limbă dispărute, pe care le descopere cu plăcere și le adună cu îngrijire, sau, în sfîrșit, pentru bibliograf, care vrea să știe ce tipărituri anume au ieșit din teascurile muntene, destul de vechi — cînd privește cineva întinderea tiparului în Răsărit —, din cele ardelenne, ceva mai nouă, sau din cele ce s'au așezat, mai târziu, în Moldova. Ele ar putea sluji decî numai la studii de exegesă, la cercetări lexicografice și la investigații bibliografice.

Căci în ele nu e nimic original. Sint numai traduceri: din slavonește ihtăiu, din ungurește, din nemțește chiar, apoi și din grecește. Partea de prelucrare, adausă pe lîngă traducere, e de tot mică. Întăia operă intru citva originală e Psaltirea în versuri a lui Dosoftei Mitropolitul Moldovei, din al treilea șfert al veacului al XVII-lea.

Poate exista un interes literar, un interes sufletesc, un interes național în asemenea împrejurări?

După ce am străbătut materialul și am cîștigat concluziile, putem spune hotărît că acest interes există.

A urmări, în adevăr, aceste traduceri e a merge pe urma celor d'întăiu pași, pe cari poporul român îi face pe drumul greu al culturii, în care individualitatea, originalitatea, libertatea, apar numai foarte târziu la toate neamurile, și mai ales la unul care a trăit în împrejurări așa de puțin priincioase ca al nostru. Vedem întăiu pe sătenii și popii Maramureșului, cari auzise pînă atuncî numai mormăitul neînțeleș al cărților slavone, încălzindu-se pentru legea creștină curată pe care o răspindia în pragul veacului al XV-lea Ioan Hus Cehul și care lumină ca un vesel răsărit de soare de pe rugul lui de suferințe și de moarte. Unul dintre acești popi cuteză, în mănăstirea maramureșeană din Perî sau aiurea, prin acele părți, să dea pentru întăia oară o parte din Scriptură în românește; acum întăiu slovele străine, chirilice, servesc pentru a însemna pagini întregi pe limba noastră. E acesta numai un fenomen filologic sau literar-bisericesc și nu vorbește el oare și — să zicem — inimii noastre?

Trece un veac și jumătate. Ardealul e cucerit de Reforma calvinilor și a luteranilor. Patroni literari de altă nație îndeamnă pe un cleric muntean fugar, Coresi, să tipărească vechile tălmăcirii husite. El face aceasta, și, în curînd sau tot-odată, se adaugă traduceri nouă.

Publicațiile ardelenene se răspindesc mai mult sau mai puțin în toate părțile. Românul de pretutindeni se deprinde a înțelege cartea românească în forma traducerilor maramureșene și ardelenene.

În același timp, înriuriri polone mai ales aduc întrebuițarea acestei limbi a poporului în hirtile Domnilor și boierilor, în zapisele tirgurilor și satelor. Cine cetește aceste răvașe și invoieli și urice, simțește numai o plăcere științifică străbătind rîndurile duioaselor acte de demult, care înseamnă o revoluție, o mare revoluție în folosul nostru?

Și iată că, în Moldova și în Țara-Românească, Mihail Moxalie călugărul și călugărul Varlaam, care ajunse Mitropolit al Moldovei, talmăcesc mai departe și mai bine decît înaintașii; mirenii îi ajută întru aceasta, un logofăt Eustratie, un Udriște Năsturel. Iarăși se întemeiază tipografiile: în Iași, în Govora, în Deal, în Cimpulung, mănăstirile muntene, în Tirgoviște chiar. Talmăcirile vechi, ce se îngămădesc, trec iarăși prin teascuri și se răspindesc ducînd cu ele limba literară. Ardealul dă și el cele d'întăiu traduceri învățate.

O nouă oprire: răscoale, războaie și multă nenorocire. Dar acel care va fi Mitropolitul cel nou al Moldovei, Dosoftei, lucrează în chilia sa, talmăcind din nou, și mai bine unele ori, lucruri nouă. Cînd se îngămădesc cărțile gata, se face tipografia din mănăstirea Cetățuiei de lingă Iași, și iarăși circulă cărți nouă.

Și acum li se răspunde din Țara-Românească. Șerban Cantacuzino e Domn, de la 1678. Fratele său Constantin Stolnicul e cel mai învățat boier al timpului său. Domnul are un plan mare: el va da toată Biblia, nu Muntenilor, ci neamului românesc. Și el dă acestuia «ale lui dintru ale lui», căci Biblia de la 1688 cuprinde, unificînd, limpezind, curățind, tot ceia ce se lucrase mai frumos pînă atunci.

Apoi trei tipografii muntene lucrează la cărți de învățatură, la cărți de petrecere chiar. Ele încep a da rugăciunile de care au nevoie preoții. Exemplul lui Dosoftei e urmat cu izbîndă. Cînd Brincoveanu, urmașul lui Șerban, se duce la moarte, în Constantinopol, preoții aveau de pe ce face toată slujba și toate cetirile în românește.

E puțin și e indiferent aceasta?

Eu am crezut că nu, și am scris această carte cu iubire pentru oamenii de a căror muncă și de ale căror însușiri e vorba aici. Înțelegînd-o și scriînd-o astfel, nu o îndrept numai către specialiști, către profesori și către clericii luminați, ci o dau întregului public cult al Romînilor, care, între atîtea altele, folositoare și nefolositoare, trebuie să știe de unde și mulțămită cui scrie. limba pe care astăzi o înțelege tot neamul și în care mai mult decît în orice el se simte
unul singur.

N. IORGA.

DIN DEPĂRTARE

*Nu ți-am vorbit vr'odată și pe ferești deschise
Nu ți-am trimis buchete, stăpîna mea din vise,
Ci numai de departe te-am urmărit adese,
Iluminat de gânduri nespuse, ne'ntelese....
Înfioratu-mă suflet nu s'a'ntrebat vr'odată,
Făptura ta de zee pe cine îl îmbătă; --
Ce frunte se'nmorează gîndind că steaua lină
Împarte și la alții bogata ei lumină?...*

*Nimic nu știu de tine, senina mea iubire —
Dar ochii mei, în cale-ți, culeg numai uimire;
Cărarea mea pustie se umple de lumină
Încît mă'mpac cu viața-mă și uit că-mă ești străină...—
Ce vreau și unde merge un fulger? Cui ce-î pasă...
Destul că face noaptea, o clipă, măi frumoasă.*

*Dar une orî cînd luna e prea strălucitoare,
Din adîncimea serii vin vrăji tulburătoare —
Aș vrea să cînt, să cuget, dar nu mă'ndemn... nu pot...
O rază de n'alinge, eu mă cutremur tot,
Și-atît mă simt de singur, că mă'nfior de teamă
Și ochii mei, din umbră, lumina ta o chiamă...
Atunci m'abat pe drumuri de sufletul tău pline
Și sufletul mieu prinde din nou să se'nsenine,
De cum te-arăși privirii setoase, de departe,
Strălucitoare, pură, ca mugurii de Marte...*

*Dar azi îmi ești departe. — Te fură alte zări
În țara primăverii și-a veșnicii visări.
N'ai fost a mea, dar tremur de par'că te-am pierdut,
Și'nmărmuresc cu ochii în întunerec, mut...
Știu bine că ești dusă, dar te aștept mereu,
Și clipele-așteptării curg tot măi trist, măi greu,
Căci nu măi licărește îndepărtatul geam
Și nu-măi măi ieși în cale — și doar atît ceream...*

*Veî reveni vr'odată? — Mai bine aş fi vrut
Să'nchid adînc în mine un dor necunoscut,
Dar a crescut atîta de cînd cu plîns s'adapă,
Că'n sufletul mieu singur n'a mai putut să'ncapă —
Tu arde-aceste rînduri şi cată visătoare
Cum izbucneşte para din ele, — şi cum moare...:
E flacăra ce'n taină fînţa-mi pustieşte,
Dar în vrăjitu-mi suflet nu moare, ci tot creşte...*

*O creangă, pe cărare, s'apleacă somnoroasă;
Izvoarele stau mute, iar Noaptea — o Crăiasă —
Păşeşte aiurită ca visurile mele,
Mişcînd, la pasul vremii, hlamida ei de stele.
Eu trec gîndind la tine, la ţara 'n veci senină,
Iar ochii mei, în lacrimi, de cite-o stea s'amină...,
Şi iată!.. steaua cade spre ţermurile-acele
De par'că se'nfrăţeşte cu dorurile mele...
Ea-ţi duce o solie de plîns şi de noroc :
Tot sufletu-mi se pierde pe urma ei de foc...*

P. CERNA.

PANCIUC

Ploua într'una, ploaie mărunţă de toamnă şi bătea un vînt iute şi rece care aducea cîteodată nouri albi, din cari săgetau ace de ghiaţă. Şanţurile noastre erau pline de apă şi de noroiu; pămîntul moale se năruia, surpat de umezeală; dorobanţii stăteau pînă la genunchi în hleiul noroiu şi rece. Dedesupt umezeală, deasupra umezeală. Tunurile lătrau a moarte şi zi şi noapte şi stropiau foc peste necazul soldaţilor noştri. Cîteodată şi puştile prindeau a pîrîi şi veniau glonţii ca nişte pilcuri de grindină şi intrau sfîrîind în parapete. Nu era chip să aibă oamenii parte măcar de o îmbucătură de mîncare. Hojma erau cu ghiaţa 'n spate: ba un obuz a scurmat adînc creasta parapetului, ba citeva sfărîmături de şrapnel au îngenunchiat şi au trîntit în sînge cîtiva camarazi cari lucrau la canalul şanţului. Moartea ameninţa la fiecare bătaie de tun şi la fiecare biziit de albină al glonţului.

În suflările triste ale vîntului de toamnă, în cernerea neconţinută a ploii reci, în faţa focului vrăjmaş, dorobanţii veghiau neadormiţi. Armele erau totdeauna gata, Turcii puteau să iasă din vizuniile lor în orice clipă şi era ruşine să nu fie primiţi cu alaiu mare şi petrecuţi îndărăt cu

pocnituri de bice. Cismele li erau pline de apă și nu se mai vedeau din noroiu; picioarele în ele erau sloiu de gheață; căciulele erau ude și zbîrlite de ploaie; mântălile șuroiau; minile erau roșii și reci; bucata de pezmet era înghițită greu, cu noduri de amărăciune; — dar nimeni nu se clintia de la locul lui, toți stăteau pe picioarele țapene la locul lor; minile puteau să înghețe și n'ar fi slăbit arma; iar la mîncare niciodată n'au ținut prea mult, și pezmeții nu erau tocmai răi cu zeamă de ploae. Stăteau răbdători în chinurile acelea mari, și parcă erau de oțel, nu de carne și oase.

În vremea aceasta grea, ieșiră Turcii din birlogul lor și dădură năvală la șanțurile noastre. Ieșiră în mai multe rînduri, zvîrlindu-se ca niște nebuni; dar flăcării îi așteptară neclintiți, împroșcîndu-i cu foc și punîndu-li în piept șiruri de baionete reci, pe cînd dindărăt năvăleau schijele tunurilor, deschizînd răni sîngeroase în rînduri. Păgîinii se traseră îndărăt zdrențuiți, lăsînd pîlcuri de morți în bălți de sînge. În zilele acelea, flăcării fură mai neguroși și mai nemulțămiiți: nu puteau Turcii aștepta o zi mai potrivită ca să se apuce de harță: dau năvală ca proștii pe ploaie și pe vînt, cînd fiecare creștin își scupă sufletul de necaz!

Așa, într'o seară neguroasă, un pîlc de păgîini se apropiă în tăcere de un capăt al șanțurilor și, odată cu strigătul puternic al sentinelei noastre, — cu baioneta înainte, dădură un iuraș, o izbitură repede, pe cînd, din urmă, plutoane dese veneau alergînd, strînse, să sprijine asaltul.

La strigătul santinelei, o trîmbiță, ca un glas de minie, dădu alarma. Dar dorobanții nu dormiau: ei erau totdeauna gata. Plutonul de la capătul șanțurilor primi cu trăsnet și cu moarte pe năvălitori. La fulgerul armelor se arătară o clipă rîndurile dese ale dușmanului într'o frămîntare sîngeroasă. Al doilea fulger izbucni, împînzînd pe zvîrcolirea rîndurilor, pe șanțurile negre și pe dorobanții întunecoși, licărirea-i de sînge.

Apoi ofițerii sprinteni strigară înăbușit: «Pe dinșii băeți!» Sergenții-majori se zvîrliră înainte, mugind comande și înjurături, soldații și căprarii se cățără pe parapet și, de-acolo, se prăbușiră spre șirurile păgîne. Focul conteni, numai cîteva felinare tremurau din șanțuri o lumină roșiatică, obosită parcă de vegheri îndelungi. Straturile puștilor băteau surd; rîndurile dușmanilor se răriau. Se auzi un glas răzleț: «Dă-i la cap!», urmat de o sudalmă înfricoșată, apoi, în freamătul surd al luptei scurte, altă trîmbiță sună melodia iute a atacului și în șanțuri izvorîră șirurile strînse ale companiilor de ajutor. Plutoanele păgîinilor se îndoiră și căzură îndărăt răzbite; dorobanții cari luptau piept la piept, se traseră iute la capătul șanțului și de pe parapet porniră cîteva pîriituri de salve. În lumina slabă din șanțuri grămezile ude de dorobanți se strînseră necăjite și amenințătoare.

În întăriturile dușmane, după vîlmășagul sgomotos al retragerii, se întinse încet-încet liniștea. Atunci și ofițerii noștri își scoaseră cușmele și își șterseră frunțile asudate. Un căpitan zise: «Puteți să vă așezați pe la locurile voastre, băieți!»

Flăcăii începură a umbla greu prin noroiul șanțului. Gradații își chemă subîmpărțirile și-și numărău oamenii. După ce se orinduiră, se făcu raportul. Lipsiaū șapte soldați și un căprar. Sanitarii se strecurară peste parapet și căutară pe cei căzuți. Se întoarseră cu trei morți și patru răniți. Căprarul nu fu găsit nicăiri.

Din pricina aceasta, la capătul șanțului, prin plutonul din care făcea parte căprarul, trecu un fior de neliniște. Tovarășii de-aproape ai căzului, prietenii lui, se strinseră ca să se sfătuiască.

Cel mai bun prieten al căprarului Florea era, știa oricine, Gavril Panciuc, o namilă de rezervist cît un munteși și un suflet bun cum nu-î găsiai păreche în toată țara romînească. Umbla, așa, vorba, că-î cam *lălîu*, că-î *lung și rece*, că are *pe loc repaos la cap*, — dar astea-s glume între camarazi și rîdea de dîsele chiar Gavril, întinzînd o gură mare pînă la urechi. De altfel chiar el însuși era mare posnaș și, cînd începea cu năzbitiile, se tăvălia o companie întreagă prin glod de ris. Mai ales cînd era și prietenul lui, căprarul, cu chef, apoi să tot fi ascultat la pilde și zicale! Mai întăiu începea Panciuc singur să rîdă de nasul lui cel lung: «Mă! de n'ăși avea așa comédie supt ochi, v'ăți duce pe copcă! Am un nas, săracul, Dumnezeu să mi-l ție, cu tot cu stăpinu-său, — un nas cum nu se mai află! Ajunge la Turci cu jumătate de nas înaintea mea, și ce iscoadă mai bună de cît dînsul voiți?» După aceasta începeau toți cu glumele pe socoteala nasului, pînă ce se plictisia și bietul Gavril și se răstia rîzînd: «Dar lăsați-l, bă, în pace, ajunge! ce-l trageți și-l întindeți atîta, că destul e el de lung!» — Cîteodată, începea să cînte în pilda țiganului Lascarache, toboșarul plutonului:

«Săraca nevasta mea,
Mult mă mai jeleşte ea!»

Și urma cu un zîmbet îndrăcit pe buze, cîntînd durerile *chirandez* și vorbind și despre oarecari oaspeți de noapte:

«Prin tindă nu mă încap,
Pe-afară se trag de cap!»

Lascarache se scărpină la ceafă și pufnia cu ciudă, pe cînd flăcăii hotăiaū în jur. Într'un rînd se zbîrli biata *pasere* și începu să croncănească:

«Da ce, mă? eū nu-s gospodar în sat, ca și voi?»

— Cum nu? răspunse Gavril. Gospodar cu casa 'n trei pereți, cu tinda în pod, cu ferestrele pe unde ese fumul și cu măciuci pîrlite pe sub streșini!»

Era bun camarad Panciuc: cu el nu li se ura căciularilor niciodată. Cînd era vremea mai umedă și mai posacă și cînd umezeala șanțului te pătrunde la os, el începea cu ale lui, descrețea frunțile și împrăștia voie-bună.

Dar acuma nu-î mai venia a rîde lui Gavril. Acuma era foarte amărit. Căprarul Florea ori murise și nu-l găsiseră brancardierii, ori fusese prins în vălmășagul rîndurilor turcești și dus spre șanțurile lor. Cine știe!

Și, pe cînd flăcării vorbeau, unul una, unul alta, făcînd felurite prepurări, el tăcea cu îndărătnicie. Parcă avea o greutate mare pe suflet și nu putea nici să răsufle în voe, nici să dea drumul glasului. De la o vreme, tăcură și ceilalți. Un om mai puțin: un fapt prea obișnuit.

De sus, din norii de păcură, tot cernea ploaie rece. Felinarele ardeau prin întunerec, ca pete de sînge; de-asupra lor, în negura ușoară, se înălțau stîlpi nemișcați de fum. În șanțuri era tăcere. Numai pașii santinelelor năvăzute fleșcăiau prin noroiu.

Într'un tîrziu, Panciuc se întoarse spre sergentul care ședea alături de el.

«Domnule sergent Nistor, ce zici? poate nu l-au căutat bine.

— Se poate, răspuse sergentul. Dar eu nu 'nțeleg ce jale așa de mare te-a pălit acum. Bine, mă, prieten, prieten, dar așa-î la războiu.

— Am eu ce am cu el, murmură innăbușit rezervistul.

— Știu că n'o fi inviat pe maică-ta.

— Nu, altceva». — Apoi adăogi îndată: «O să mă duc să-l caut».

Sergentul Nistor își răsuci gînditor mustățile negre și nu răspuse. Panciuc se sculă. Un glas zise domol: «Du-te întăiu pe la domnul sublocotenent». Rezervistul făcu semn cu capul, se strecură pe lîngă camarazi și se cufundă în întuneric.

Glasul domol se deșteptă iar:

«Don' sergent Nistor?

— Ce-î?

— Eu îs dintr'un sat cu domnul căprar Florea și cu Panciuc și știu pricina.

— Or fi fiind rude, bre.

— Nu, domnule sergent, altceva. A fost o fată la mijloc.

— Tacî, bre!»

(Sfîrșitul în N-rul viitor.)

MIHAIL SADOVEANU.

I M N

Tu ce-ai lăsat această dimineată
De zi de vară caldă și senină,
Spre Tine cată, Ție Ți se 'nchină
Tot ce 'n cuprins chemat-ai la vieată.

Ca fumul din cădelniți legănate
 Se 'nalță un prinos de mulțămire, —
 Mirezmele din miș și miș potire
 De flori de Tine darnic sămănate.

Slăvindu-te pe Tine 'n cîmp răsună
 Departe și voioasă azi cîntarea
 Românului ce-și vede 'mbielșugarea
 Și 'n snopi de aur spicele adună.

Prin Tine-i tot ce este; unde nu ești
 Nu-i rod, nu-i cîntec, nu-i miros de floare,
 Putere Tu, de viață dătătoare,
 Tu ești lumina și iubirea Tu ești!

1903.

I. BORCEA.

LA COASĂ

— SCHIȚA —

Lui Eugeniu Lovinescu.

— Hei, verișcane Alecule, mai încet, ce dai zor așa, c'o să scoți coasa aia din coporiie! — zise un cosaș tînăr, înalt, cu ochii verzi, îndrăzneți, oprindu-și coasa pe o pală de fin fraged.

— Ce ți-a abătut azi, Costeo? D'azi dimineață numai de mine te legi. M'ai tocmit tu la coasă? Ce e dacă rămăseiū cu un crîmpei măi în urmă! O să te chem pe tine să-mi scoți brazda la cap? la uite colo! — răspunse Alecu, un flăcău sprincenat, oacheș, legănîndu-și încet trupul scurt și îndesat.

— Ehe, și-ți căzu cu greū, ai? Parcă nu știm noi cu toții că, dacă ai chef cite odată, rămii de dinadins în urmă și apoi o iași la iuțeală și scoți brazda singur la cap, de te uiți pe ea ca p'un răzor? Și pînă isprăvești, coasa se înfierbîntă, că, s'o bagî in lac, sfiriie.

— Vezi să nu-ți sfiriū eū acum ție ceafa!.. De, de, ară Satano, ară! răspunse Alecu, pironind cu ochii inflăcăriți pe Costea, care rămase incremenit de țifna neașteptată a tovarășului. Toți cosașii se opriră din lucru și se uitaū cu zîmbetul supt mustață la cei doi flăcăi în ceartă. Un cosaș măi bătrîn, cam adus de spate, cu față roșco-

vană, rasă bine și cu o mustață mică brumată, privi la Costea și la Alecu părintește, și-î ținu de rău.

— Tacă-vă gura, flăcăime, nu faceți pe voia necuratului! Ia hai mai bine să dăm din miini și să scoatem postața asta la pădure, că poate vine și Manda cu demincare, mîncăm și ne odihnim la umbră.

— Dar de odihnit! N'are să toace Costea bureți Mandeî pînă ni s'o acri? Omu ăsta ni stă după ceafă la toți — incredință Alecu; apoi trase dirz cu coasa în fin, vrînd să arate că n'are vreme de pierdut cu d'alde Costea. Toți se apucară iar de lucru. Dară Costea stete un moment pe loc și, lăsîndu-și coasa în brazdă, păși țăntoș cu o mină în șold spre Alecu.

— Ți-e necaz că nu ride la tine, Alecule?

— Manda? Hm! Dă-te la o parte! Vezi-ți de treabă! Fleacule! Ești un fleac! Cosașii se opriră iar din lucru. unul cite unul.

— Hei măi, nu ride, să crăpi tu de necaz! Manda ține la mine măi; ce! la un bursuc ca tine?

— Costeo, vezi-ți de treabă! Eu atita-ți spuî. Mi-e că 'ncurcăm acuma finu ăsta amîndoi.

— Tăceți măi, săcăturilor! Costeo, și tu o cauți cu lumina — se amestecă un cosaș nait, pieptos, matur, cu o mustață groasă și scurtă și cu o privire îmbunătoare.

— Da neică Miaî, zău că nu-î e d'abună băiatului ăsta azi! Se ține că Neaga-reaua de capu mieu — se tingui Alecu.

— Manda e cu pricina, știu eu, Costeo. Și tu Alecule, fără glumă, să știți că întreb pe Manda, cînd o veni, în ce apă s'adapă ea. Ce gînd are ea de ride la Costea și bagă 'n boale cu ochii pe Alecu? — zise Miaî, întorcîndu-se cu ultimele vorbe către ceată.

— Manda ține la amîndoi. Ce mi-e Stan, ce mi-e Bran! Să nu vă supărați, Alecule și tu... — Toată ceata se porni înt'un hohot, uitîndu-se la cosașul care zisese aste vorbe, un om mărunțac, suptire cu nasul cîrn și cu o pereche de dinți ieșiți afară.

— Aî îmbătrînit de geaba, neică Tremurici, zău așa, răspunse Costea posomorîndu-se.

— Păi zău! Ce nu e-așa? Așa e! se apăară Tremurici, ridicîndu-și palmele cu degete nodoroase pînă în dreptul umerilor, ca și cînd s'ar fi ferit de ceva. Costea îi măi aruncă o privire și, fără să măi zică vr'un cuvînt, orî să se mai uite la ceilalți, se apucă să cosească. Curînd toate coasele își amestecară scrișnitul în iarba care cădea plină de flori de singele-voinicului, așternîndu-se în brazde regulate lungi. Postața scădea încet. Într'un loc ocoliră un ochiu de apă plin de țiperig negricios și de rogoz brotac, din care fugi un

cirsteiu cîrîind. De altă parte a smîrcului, fiecare cosaș cîută să-și iea loc în dreptul brazdeî lăsate în urmă, ca să nu se supere' nici-unul dacă-i va cădea fin mai bun și mai des de cit la ceilalți. Apoi tăiară mai departe, aplecați pe coasă. Din cînd în cînd cite unul se opria să ciocănească o pană, orî să dea coasa la gresie pe care picura un strop de apă din sticla legată de brîu de o parte. Fierul încovoiat al coasei, sclipitor la soarele iute, șuiera supt alunecarea gresiei. Apoi coasa se înfigea și culca ușor brazda de fin mai departe.

Cînd isprăviră postata, toți se traseră supt poala pădurii, la umbra unor arțari, ce-și porniseră lacomi crăcile după lumina îmbielșugată de la margine. Unii își atîrnară coasele de crăci, alții le răzimară de trunchiuri, apoi se lungiră pe jos în iarba rară de pădure, care într'o rină, care ascunzîndu-și fața între minî, care cu fața 'n sus, ca să poată adormi privind în frunzișul verde închis de desupt, iar spre virfuri din ce în ce mai străvezii și topit cu albastrul cerului. Numai ici colo dacă se mișcă frunza, unde s'a oprit vre-o păsărică, ce, de abia zărîndu-se, împuiază urechile, strigîndu-și soațele de prin alte ramuri mai depărtate. Cîțiva din cosași vorbesc pe șoptite mai de-o parte, — între ei Alecu și Mihaî. Costea, care se desculțase și-și pusese dichisurile supt un mărăcine, se îndreaptă spre ei, virîndu-și o mină la subsuoară pe gură cămășii și zice cu glasul jumătate:

— Eū mă duc să mă scald la gîrlă. E o palmă de loc. Care mai merge? — Staî c'are să pice și Manda acuma cu demîncare — zise Mihaî. — Pe mirate de n'o fi chiar ea aia tocmai pe colo, heî, pe sub duzi. Ea o să fie! Și-a schimbat doar talia: știi că spunea c'o scoate de la cusutoreasă.

— Șt! Treabă e asta? Orî unde nu dormiți voi! — Cel care se ridică într'un cot cu vorbele astea era Tremurici, care 'ncerca să-și acopere dinții, bolovănînd ochii spre gălăgioși.

— Staî mereu acolo, măi! Eū credeam că, să dobor un copac d'ăștia pe tine, nu te miști. Pe semne c'ai urechi de cirpă. Costeo, dar ce te făcuși, măi? — zise Miaî întorcîndu-se pe iarbă și ridicîndu-se în podul palmei, ca să se uite după Costea.

— Lasă-l să se ducă. Să-l vază Manda spălat. Păcat că nu și-a luat straietele de Duminecă, că Manda are talie nouă. Le făceam poate vorba aici în pădure. — Alecu mai mult mormăia vorbele acestea.

— Știe să înnoate barem? întrebă Tremurici, căruia i se speriasse somnul.

— Ca toporu! — răspunse Alecu rupînd o frunză de la un mără-

cine de alături și lipind-o între buze. — Dar ce-î trebuie? N'ai văzut gîrla, ce îngustă e?

— Așa e, dar mai e într'un fel. Noi sîntem străini. Mai bine e cînd știi seama.

— Asta e! De nu l'am păzi acum, ca pe copiii mici, de apă și de foc!

Tremurici nu zise nimic, clătină din cap și se lăsă jos, virîndu-și palmele sub ceafă.

— Alecule? Ia dă-te mai încoa. Dă-te ici să vorbim încet, zise Miai întorcîndu-se.

— Ei uite, mă dau. — Alecu se tirî de-a bușile.

— Spune tu drept, dragă ți-e Manda? Uite sîntem numai amîndoi. Eh, nu fii prost! Ascultă 'ncoace!.. Asculți? Miine poimîne plecăm, ne luăm catrafusele din văile astea. Plecăm ori nu plecăm la Oltu nostru?.. Manda e singură: Părinți nu, nimica nu. Fată frumoasă este. Ceva avere are: O vinde și face parale. Rudele nu pot s'o ție. Nicî ea nu li-o duce doru. Ai auzit ce spunea? Trăește cu ele ca ciinele 'n puț: Un traiu și cu al morții două.

— D'acolea așa e! zise Alecu încercîndu-se să prinză cu două degete un gîndăcel verzuiu în iarbă.

— Eū țiū la tine ca la copilu meū. Dac'aș fi tat'tău. Dumnezeu să-l ierte, fat'asta ți-aș da-o. Numai fii și tu mai dezghețat, să nu zică 'n pîndu ei: Apoî ce, ăsta e un modirlan. Așa-s fetele...

— Și pe urmă, cînd se mărită, li place să mucezești acasă cu ele.

— Ei, dar nu e așa? Ai văzut pe Costea cum se 'nfige? Tu vrei mură 'n gură. Dar nu crez să ție Manda la el. Mai ales cînd o afla c'acasă n'are după ce bea apa.

— N'ai văzut ce al naiibi s'a făcut de la un cîrd de vreme? Azi măi cu seamă nu-ș'ce-are, că m'a speriat. De cînd am plecat d'acasă, nu și-a luat gura după mine cit zici meiū, pînă aici de vale. Și aici făcea ce făcea și tot de mine se împiedeca. Dacă nu ne țineaî de rău adineaurî, mă și luam la bătaie cu el, zic zău, să nu măi mă mișc d'aici!

— Te luaî, te luaî, dacă n'ar fi fost nimenî pe de lături!

— Dumneata zici așa, dar, dacă nu ar fi fost nimenî pe de lături, nu-și arăta nicî el marazurile.. Dar.. haida, haida, mi-o veni și mie bine vre-odată, să-î arăt eū cite parale face sfaņu.

— Tacî, inimosule!.. Să te văz pe lingă Manda.. Te știū că ești. ini...mos.. — Cuvîntul din urmă îi fu rupt de un căscat, și Miai se lăsă cu capul pe iarbă, punînd mina supt ureche.

— Inimos.. Da, inimos.. Dar de inimos! — Alecu îngîna cuvintele

acestea, uitindu-se 'n drumul Mandeî. Dar nu o văzu, căci apucase poteca prin pădure, și 'ncepu și el s'atirne la somn.

Acum Costea apropia gîrla pe cărarea din luncă. Un simțimînt ciudat îi apăsa sufletul. Parcă se certase cu toți tovarășii și nime-nu nu mai ținea la dînsul. Din pricina asta avea ca o aprindere pe care se ducea s'o potolească în apa gîrlei. Cărarea-l scoase la o podișcă de birne, care unia niște maluri nalte apropiate unul de altul. Cîteva sălcii lăsaū o umbră deasă asupra apei, ce curgea lin, scoțînd un murmur slab numai de supt buruienile de la maluri. La capătul cellalt al podișcii, un copil ca de cincî ani împliniți, numai cu cămașa pe el, cu un păr plăviț-alb, cu o față mică în care luminaū doî ochi mari, ținea în brațe stilpul în care se 'mbuca prăjina apărătoare de margine; copilul se uita curios la noul sosit.

— Al cui ești tu, băiețașule?

— A' lu' nea Matei, răspunse copilul, sucindu-se împrejurul stilpului.

— Cine e «nen'tău» Matei?

— Ține grădină cu varză colo, băițică. Ce tu nu știi? — Și iar se suci cu stilpul în brațe.

— Mare hoțoman ești tu, măi! Cînd ieî gîștele în primire?

— Păi! — Copilul nu știu ce să mai răspundă și se uită țintă la Costea. Acesta își desfăcu chimirul și toate hanțele de pe el lingă trunchiul scorburos al unei sălcii. În cîteva clipe fiind gata, intră pe podișcă și se sprijini de apărătoarea punții, uitîndu-se în apă cu neîncredere.

— Tu nu te scalzi, măi haiducule?

— Io? Mă scaldă tata, mă iea într'o mină și pă urmă iese și aruncă și cățelu.

— Hm, braava..., brava! — Și Costea se uită în apă, care curgea încet, turbure. Din loc în loc se făcea cite o găurice ce se învîrtia, dispărea și alta se făcea 'n locul ei, ca cea dintr'o pilnie al cărei cuprins se scurge răpede. În alte locuri, apa fugia în toate părțile, de parcă niște diavoli se îmbrînciaū pe de desupt, ferindu-se bine d'a ieși la lumină. Costea se uita tot țintă în gîrlă, vrînd să-i ghi-cească parcă adîncimea, apoi ochii i se opriră la întîmplare pe niște pilcuri de trestii scurte pitite lingă mal; acestea i-ar fi putut spune ceva de adîncimea gîrlei. Un strigăt de femeie îl făcu să tresară. Se uită spre pădure, cuprins cine știe de ce gînd, apoi își plesni tare brațul pe care se strînseseră niște musculițe de livede, care picară jos; și, ca însuflețit de un duh străin, care i-ar fi intrat fără de veste în trup, se lăsă repede, atîrnat numai în mîni, de marginea podiș-

ciî, cu picioarele spre apă, în care se muië pină spre genuchi, bălăci apoi cu ele de citeva ori, să se dădeze, și-și dete drumul de tot, plescăind cu brațele sgomotos, de parcă un bolovan mare ar fi căzut în apă. Copilul nu-l mai văzu citeva momente, dar nu se sinchisi de asta și se uită cercetător la primineala făcută grămadă cu pălăria de-asupra lingă scorbura sălciei. Dar de odată se sperie. Un strigăt răgușit și un bălăcit scurt de brațe groase, și apoi nimic. Mai în acelaș timp auzi vorbă tare, pripită, și ochii lui întâliră pe drumul pe care venise necunoscutul un om și o fată, ce țineau tot o fugă. Ajunseră gifiind.

— Uite-î țoalele ici.. Nu e nicăiri.

— Nene Miai!.. Costeo!

— Stăi frate! Băițaș, un' s'a dus al care se scald' aici?

— Io gîndes' că.. vrea să prinză pește d'afundile.. ca tata...

— Costeo, bradu daichii! Uhuhu! — Și o rupse la fugă plîngînd, prin finul înalt, în josul gîrlei.

— Nu te copilări, Mando! — strigă Miai fugînd după ea. — Cazi în apă. Nu e asta gîrla?.. Să chemăm oamenii.. Ursitoarea lui...

— Învrăjbită ursitoare! Costeo, Costeo! Dușman e Dumnezeu la una lume! Ahab! Costeo! Ecoul de la pădure întăria bocetul ei și prelungia dureros fiecare cuvînt.

T. CERCEL.

CRONICĂ

«Făt-Frumos» din Bîrlad, singura revistă literară bună care apare în Moldova, dă, în n-le 7--8, o materie închinată aproape întregă lui Ștefan-cel-Mare. Sînt documente, reproduceri din manuscrite și tipărituri mai vechi, legende. Poesia d-lui G. Tutoveanu e frumoasă. D. A. C. Cuza sfătuiește în cuvinte înțelepte pe Romîni să-și prefacă sufletul spre credință și muncă, ca să se arate vrednicii de străbunul pe care-l pomenesc în acest an. «Închinarea», care deschide broșura, e scrisă vrednic și călduros.

La «Cărți primite» se anunță «Ștefan-Vodă de S. Ionescu». Cum, nu s'a mintuit cu prinoasele de acest fel? Dacă începe d. «S. Ionescu», atunci toți ceilalți Ionești, T. Ionescu, A. Ionescu, B. Ionescu, C. Ionescu, — au cuvîntul.

* * *

Supt titlul *Floricele de cîmp*, d. Aurel C. Domșa, redactorul «Unirii» din Blaj, tipărește un volumaș elegant de «schire ușoare», care au smăltat cu o literatură ce se cetește lesne, coloanele ziarelor politice de dincolo.

* * *

Prin nr. 1 al unei mici reviste bi-lunare *l'Union Danubienne*, care începe să iasă la Paris, un număr de studenți «danubieni», cari se intitulează «la jeunesse des pays danubiens», declară că vrea să-și dea valorosul concurs pentru ca, în folosul democrației și al civilizației, țările lor «danubiene» să se înțeleagă odată pentru totdeauna, să înlăture pe poftitorii de cuceriri și să-și asigure viitorul, — mai ales, ni se spune, contra Austriei (p. 11).

«Danubien» e un cuvânt bine găsit, care permite de-odată să se înlăture Grecii, «usurpatorii gloriei de la Termopile», scrie d. Alceste, unul dintre «Danubieni».

Deei rămân înaintea publicului Bulgarii, Sîrbii, Muntenegrenii și Rominii. Ei trebuie să se «înfrățescă».

Însă față de trei popoare unul singur și singurul de rasă deosebită trebuie să stea cuminte la o parte. De aceia ni se spune la p. 8, cu o vădită plăcere, că și «camarazii noștri romini» recunosc că sînt în Macedonia mai mulți Slavi», iar, la p. 11, că se prevede — în cercurile studențești parisiene — o apropiere între «Bulgaria și România».

Perfect. Cine se poate supăra de această «propiere»? Iar, cit privește chipul de anunțare al ei, *Bulgaria* începe cu *B.* iar *România* cu *R.* Așa încît, firește: «Bulgaria și România». Nici alfabetul nu ni dă hegemonia!

Însă cu Sîrbii stă altfel. În ciuda alfabetului, pretutindeni e vorba de «Sîrbi și Bulgari». Lămurirea stă în cuvintele «regatul Serbiei și principatul bulgar». Vedeti: Regatul trece întâiu față de Principat, atunci cînd comunitatea de rasă slavă pune alfabetul de o parte.

Undeva se mai vorbește de pretențiile «mai mult sau mai puțin juste» ale Bulgariei asupra Dobrogei (p. 12).

«Danubienii» din România, cari și așa sînt frați buni cu «Danubienii» din Serbia, Bulgaria și Muntenegru, au de ce să fie mulțămiiți. Dar ce să zică acei oameni cari se sînt Romini și foarte puțin «Danubieni» moderni și democrați?

Ei au mîngîierea că gerantul revistei e d. D. Drăghicescu, care a tipărit chiar acum o voluminoasă carte de sociologie, pentru a căpăta titlul de doctor în litere la Paris.

Să ne mulțămim și cu atît.

* * *

A apărut întăiul volum din Scrisorile lui V. Alecsandri, supt îngrijirea d-lui Il. Chendi și a d-rei E. Carcalechi. Publicația are o așa de mare însemnătate, încît se cuvine a se vorbi deosebit despre dînsa.

* * *

Din cartea d-lui Grigore N. Coatu, învățător (*Din Viața țărănească*, Minerva, 1904) se pot culege știri interesante despre datinele și împrejurările traiului țărănesc în Moldova-de-Jos; povestirea începutului carierei autorului cuprinde

și ea cite ceva care poate folosi cui va cerceta dezvoltarea învățămîntului rural în România. Scopul d-lui Coatu pare a fi fost însă a vorbi țăranilor, făcîndu-li morală prin narațiuni luate din viața lor; în această privință socoteala o cred greșită. Stilul e prea «innalt» pentru un absolvent de școală primară din sate și povestirea făcută în această formă nu va face omului impresia de *adevăr*, care e neapărată. Pentru cetitul satelor rămîn ca singure cărți potrivite cărțile știnte și cite ceva din Anton Pann sau Ispirescu (nu Creangă, a cărui simplitate aparentă e destul de complicată).

N. IORGA.

* * *

D. Dr. Ion Borcea, unul din puținii profesori romîni din Ardeal cari și-au continuat studiile în Germania, ieșind ast-fel din sfera specială a universităților ungurești, publică în fruntea anuarului XVIII al școlii de fete din Sibiiu (Tipografia archidieceșeană, 1904, pp. 29), fundată și întreținută de «Asociațiunea pentru literatura romînă și cultura poporului romîn», un studiu foarte interesant asupra *lecturii de acasă a elevelor*. Întemeiat pe propriile mărturisiri, sincere și limpezi prin naivitatea lor curată, ale elevelor sale, d. Borcea ne dă o serie de informații cernute și grupate în mod critic, din care vedem cu bucurie că dragostea literaturii naționale se răspîndește mereu printre viitoarele întemeietoare de familii și de gospodării romînești; pînă și scriitorii noștri cei mai noi pătrund răpede dincolo — în acest cas, mai răpede chiar de cît aici, unde se știe cită lectură franțuzească fără de rost turbură și orbește sufletele elevelor de pensioane.

* * *

Aflăm cu plăcere că d. Sextil Pușcariu, ale cărui serioase lucrări de filologie romînească se apreciază mult acolo unde se cunosc, a trecut zilele aceștea examenul de docență pentru catedra de filologie romanică de la Universitatea din Viena.

* * *

Familia (Nr. 23-24; Oradea-Mare, 10 Iunie 1904) publică toate discursurile rostite cu ocazia jubileului de 40 de ani al bătrînei reviste, precum și telegramele, scrisorile și poeziile de felicitare adresate d-lui I. Vulcan, săr-bătoritul fondator și director al revistei, de către fruntași ai vieții culturale romînești de pretutindenă.

Sc.